

Folklor 4.0

Dijital Çağda Halk Kültürünün
Eğitimde Yeniden İnşası

Recai BAZANCİR

Recai BAZANCİ

FOLKLOR 4.0

Dijital Çağda Halk Kültürünün Eğitimde Yeniden İnşası

ISBN 978-625-5704-69-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Recai Bazancir

Recai Bazancir, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Halk bilimi (folklor), Türk halk edebiyatı ve çocuk edebiyatı alanlarında uzmanlaşmış olup, disiplinlerarası çalışmalarıyla folklorun kültürel, eğitsel ve medyatik bağlamdaki dönüşümünü incelemektedir. Yüksek lisansını 2010 yılında Prof. Dr. İlhan Başgöz danışmanlığında "Bingöl Efsaneleri" adlı çalışmayla tamamlayan Bazancir, doktora eğitimini ise Prof. Dr. Ahmet Özgür Güvenç danışmanlığında yürütmüş; bu kapsamda Tek Parti dönemi çocuk ve gençlik dergilerinin halk edebiyatı unsurları açısından en kapsamlı incelemelerinden birini gerçekleştirerek yazılı kültür ve ideolojik yönelimler üzerine özgün bulgular ortaya koymuştur. Tez kapsamında dergilerin biçimsel özellikleri, içerik yapıları, ideolojik kodları ve kültürel işlevleri tablolar ve metin çözümlemeleriyle ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Akademik ilgi alanları arasında geleneksel halk anlatılarının sözlü ve yazılı ortamlardaki temsili, kültürel mirasın dijitalleşme süreci, görsel medya ve hiper-metinsel anlatılar ile çocuk dergileri ve gençlik yayıncılığının kültürel kodları yer almaktadır. Son yıllarda çalışmaları, halk bilimi ile dijital kültürün kesişiminde yoğunlaşmış; Metaverse, sanal gerçeklik uygulamaları ve dijital oyunların folklorik anlatılarla etkileşimi üzerine özgün katkılar sunmuştur. Bu bağlamda halk anlatılarının dijital çağda pedagojik, estetik ve kültürel işlevleri üzerinde duran yayınları, yeni medya teorisi, görsel kültür ve antropolojik yaklaşımlar çerçevesinde şekillenmektedir. Öğretim üyeliği kapsamında öğrenci yetiştirmeye, kültürel miras araştırmalarına ve halk kültürünün çağdaş teknolojiler aracılığıyla görünür kılınmasına katkı sağlamaktadır. Folklor 4.0 yaklaşımı çerçevesinde kaleme aldığı bu eser, kuramsal zemini dijital ve güncel uygulama alanlarıyla birleştirerek hem akademik literatüre hem de halk kültürünün dijital ortamda daha geniş bir görünürlüğe kavuşmasına anlamlı katkılar sunmaktadır.

ÖN SÖZ

Folklor, insanlığın ortak hafızasının en eski taşıyıcılarından biridir. Sözlü kültür ortamında doğan ve kuşaktan kuşağa aktarılan halk anlatıları, yalnızca birer eğlence unsuru değil, aynı zamanda toplumların değerler sistemini, sosyal yapısını ve kültürel kimliğini inşa eden temel kodlardır. Masallar, destanlar, efsaneler, fıkralar ve ninniler, bireylerin dünyayı anlamlandırma biçimlerini şekillendirmiş; ortak yaşam pratiklerine, inançlara ve ahlaki normlara yön vermiştir. Ancak 21. yüzyılın hızla gelişen dijital teknolojileri, folklorun aktarım, yaşama ve yeniden üretim biçimlerini köklü bir dönüşüme uğratmıştır. Bu noktada folklor, yalnızca geçmişten bugüne aktarılan bir kültürel miras değil; aynı zamanda dijitalleşme aracılığıyla geleceğe taşınan dinamik bir ifade biçimi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Elinizdeki bu eser, Folklor 4.0 yaklaşımı çerçevesinde, halk kültürünün dijital çağdaki yeni görünümelerini ve işlevlerini tartışmayı amaçlamaktadır. Geleneksel sözlü performanslardan yazılı metinlere, radyo ve televizyon yayıncılığından sosyal medya içeriklerine, sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) uygulamalarından Metaverse evrenlerine uzanan geniş bir yelpazede folklorun yolculuğu ele alınmıştır. Bu süreç, yalnızca teknolojik bir değişim değil, aynı zamanda pedagojik, sosyolojik ve kültürel boyutlarıyla da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu kitap, yalnızca bir alan araştırması değil; disiplinler arası bir bakış açısıyla folklorun dijitalleşme çağındaki konumunu yeniden tanımlayan bir girişimdir.

Kitap boyunca, Dede Korkut, Nasreddin Hoca, Keloğlan, Karagöz ve Hacivat gibi köklü anlatı figürlerinin yeni medya ortamlarında nasıl yeniden üretildiği incelenmektedir. Bu figürlerin televizyon dizilerinden dijital oyunlara, internet memlelerinden yapay zekâ destekli içeriklere kadar farklı platformlarda yeniden kurgulanması, folklorun çağdaş toplumdaki işlevini gözler önüne sermektedir. Ayrıca küresel ölçekte Assassin's Creed Odyssey, God of War, The Witcher 3, Hellblade gibi mitoloji temelli dijital yapımlar da analitik bir karşılaştırma unsuru olarak ele alınarak, Türk folklorunun dijital ortamlardaki temsil potansiyeli tartışılmaktadır. Bu karşılaştırmalar, yalnızca kültürel etkileşimi değil, aynı zamanda küresel dijital kültürde yerel kimliklerin nasıl konumlandığını da göstermektedir.

Bu çalışma, aynı zamanda folklorun pedagojik işlevlerini yeniden gündeme taşımaktadır. Geleneksel halk anlatılarında yer alan ahlaki değerler, toplumsal dayanışma, adalet, sadakat, cesaret ve misafirperverlik gibi unsurların, dijital öğrenme ortamlarında da etkin biçimde aktarılabilmesi ortaya konulmaktadır. VR tabanlı öğrenme uygulamaları, dijital oyun tabanlı öğrenme yaklaşımları ve Metaverse içerisindeki katılımcı kültür ortamları, folklorun yalnızca bir miras olarak korunmasını değil, aynı zamanda geleceğe dönük işlevsel bir eğitim aracına dönüşmesini sağlamaktadır. Böylelikle folklor, sınıf ortamından sanal evrenlere uzanan geniş bir pedagojik ekosistem içerisinde yeniden hayat bulmaktadır.

Bu kitabın hazırlanma süreci, yalnızca akademik bir çabanın ürünü değil, aynı zamanda geleceğe dair bir kültürel sorumluluk bilinci ile şekillenmiştir. Folklor, durağan bir geçmiş değil; her çağın koşullarına uyum sağlayarak yeniden üretilen canlı bir kültürel dokudur. Bugün, dijitalleşme çağında folklorun nasıl bir yol izleyeceğini, hangi pedagojik imkânlarla bütünleşeceğini-

ni ve kültürel sürdürülebilirliğe nasıl katkı sağlayacağını tartışmak, gelecek nesiller için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle elinizdeki eser, bir yandan akademik bir inceleme sunarken, diğer yandan dijital çağda kültürel mirasın nasıl korunacağına dair etik ve toplumsal sorulara da yanıt aramaktadır.

Bu eserin hem halk bilimi hem eğitim bilimleri alanında çalışan araştırmacılar için yeni ufuklar açmasını, aynı zamanda öğretmenler, yazılımcılar, kültürel miras kurumları ve dijital içerik üreticileri için yol gösterici bir kaynak olmasını amaçlıyorum. Folklorun dijital çağa entegrasyonu, yalnızca akademik bir tartışma konusu değil, aynı zamanda toplumsal kimliğimizin, kolektif belleğimizin ve kültürel değerlerimizin geleceğe taşınmasının bir zorunluluğu olarak görülmektedir. Bu bağlamda Folklor 4.0 yaklaşımı, hem akademi hem de toplum için bir çağrı niteliği taşımakta; folklorun dijital çağda yeniden keşfi ve yeniden inşasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

GİRİŞ

Çalışmanın Yöntemsel Çerçevesi ve Kuramsal Dayanakları	3
Yapısalcı ve İşlevselci Yaklaşımlar	6
Disiplinlerarası Yaklaşım.....	8
Veri Kaynakları ve Analiz Stratejisi.....	9
Katkı Ve Yenilik	19
Yöntemsel Çerçevenin Genel Değerlendirmesi ve Folklorun Tarihsel Evrelerine Geçiş.....	20

1. BÖLÜM

FOLKLOR 1.0 – SÖZLÜ KÜLTÜRÜN DOĞUŞU

Kolektif Aklın Mizahi Temsili Olan Keloğlan Masalları	27
Keloğlan'ın Karakter Tipolojisi: Anti-kahraman ile Bilge'nin Kesiti.....	28
İşlevselcilik Kuramı Bağlamında Keloğlan Anlatıları.....	31
Kültürel Direniş Perspektifinden Keloğlan	32
Modern Bir Mitin Sözlü Kültürdeki İzlerini Taşıyan Van Gölü Canavarı Efsanesi.....	33
Nasreddin Hoca – Don Quijote Tipolojik Okuması: Mizah, Akıl ve Toplumsal Eleştiri Üzerine Bir Karşılaştırma.....	34
Kültürel Perspektif ve Evrensellik.....	35
Motifsel Çözümlemenin Kuramsal Çerçevesi ve Dede Korkut'un Kültürel Konumu	36
Dede Korkut Hikâyelerinde Motifsel Yapı: Kahramanlık ve Kurucu Değerler.....	36
Dede Korkut ile Batı Epiklerinin Kesişimi.....	38

2. BÖLÜM

FOLKLOR 2.0 – YAZILI KÜLTÜRLE BULUŞMA

Matbaanın Kültürel Devrimi ve Metinleşmenin Başlangıcı	43
Folklorun Arşivlenmesi: Derleme Hareketleri ve Kodlama Mantığı.....	45
Avrupa'da Derleme Hareketleri ve Sistematik Arşivcilik.....	47
Türkiye'de Derleme ve Arşiv Süreçleri	48
Ulus-Devlet, Milliyetçilik ve Folklorun Yazılı İdeolojisi	49
Türkiye'de Cumhuriyet ve Modernleşme Projesi	52
Folklorun İdeolojik İşlevi	53
Ziya Gökalp'in Teorik Temelleri ve Boratav'ın Yorumları	53
Folklorun Kurumsallaşması ve Ulusal Arşiv Politikaları	54
Modernleşme Uğruna Yeniden Yazım.....	56
Yazılı Kültürde Folklorun Dönüşümü: Homojenleştirme ve Simgeselleştirme	58
Ulusal Mitlerin Üretimi ve Temsilin Sınırları.....	60

Eleştirel Yaklaşım ve Alternatif Arşivleme Önerileri.....	64
Folklorun Akademik Disipline Dönüşmesi.....	65
Türkiye’de Folklorun Akademikleşmesi	67
Folklorun Akademikleşmesine Eleştirel Yaklaşımlar	69

3. BÖLÜM

FOLKLOR 3.0 – KİTLE İLETİŞİM ÇAĞI

Radyo ve Televizyonun Folklore Etkisi.....	73
Folklorun Popüler Kültürdeki Dönüşümü.....	75
Medyatik Performans ve Anlatıcının Kaybı.....	78
Masalların Ekran Diline Uyarlanması.....	81
Dijital Hafıza ve Folklorik Arşivleme Çabaları	83
Akademik Eleştiriler ve Kültürel Direnç Biçimleri.....	85

4. BÖLÜM

FOLKLOR 4.0: DİJİTAL VE ETKİLEŞİMLİ KÜLTÜR ÇAĞI

Dijital Folklorun Tanımı ve Kavramsal Çerçevesi	88
Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Kuramsal Dayanağı.....	92
E-Folklor ve Katılımcı Kültür	97
Dijital Toplulukların Oluşumu ve İşlevi	98
Çocuk Dergileri ve Çizgi Romanlardan Dijital Folklor Ürünlerine Giden Yeni Süreç.....	103
Dijitalleşme ile Anlatının Evrimi	106
Dijital Folklor Ürünleri ve Yeni Nesil Anlatı Biçimleri	109
Öğretmen Eğitimi ve Pedagojik Yetkinlik.....	122
Dijital Folklorun Eğitimdeki Pedagojik İşlevi	122
Geleneksel Türk Halk Edebiyatı Karakterlerinin Dijitale Geçiş Süreci	126
İnternet Folkloruna Yönelik Eleştiriler ve Zorluklar	131
İnternet Folklorunda Karikatür ve Metinlerarası İlişkiler	133
Geleneksel Halk Kahramanlarının Dijital İçeriklere Dönüşümü	137

5. BÖLÜM

DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN TELEVİZYON VE YOUTUBE’DAKİ YANSIMALARI

Dede Korkut Çizgi Filminin İçeriği ve Kültürel Unsurları Üzerine Değerlendirme.....	147
Dede Korkut Hikâyelerinin Dijital Folklor Bağlamında Önemi ve Dönüşümü	149
Dede Korkut Hikâyelerinin Çizgi Film Formatında Uyarlanması ve Dijital Folklor İçindeki Yeri	151
Dede Korkut Çizgi Filminin YouTube ve Dijital Platformlarda Yayınlanmasının Dijital Folklor Açısından Önemi.....	153

6. BÖLÜM

MİTOLOJİDEN METAVERSE'E: DEDE KORKUT HİKÂYESERİNİN VR/AR VE DİJİTAL OYUNLARDA KÜRESEL MİTOLOJİK ANLATILARLA KIYASLANMASI

Dede Korkut Chronicles: Sanal Gerçeklikte Kültürel Mirasın Yeniden İnşası.....	157
Assassin's Creed Odyssey ve Dede Korkut Uyarlamasına Yönelik Veriler.....	160
Hellblade – Mitolojik Daldırma ve Psikolojik Gerçekçilik.....	162
The Witcher 3 – Geniş Bir Açık Dünyada Slav Folkloru.....	164
God of War (2018) – İskandinav Mitolojisi ve Kuşaklararası Anlatılar.....	166
Mitolojik Oyunların Karşılaştırmalı Analizi: Anlatı, Tematik ve Oynanış Boyutları.....	167
Dede Korkut ve Küresel Mitolojik Uyarlamalar.....	172
Dede Korkut'un Dijital Geleceği: Pedagoji, Kültürel Sürdürülebilirlik ve Metaverse Perspektifi.....	177
Dede Korkut Çizgi Filminin Dijital Folklor İçindeki Yeri ve Geleceği.....	181

7. BÖLÜM

GELENEKSELDEN DİJİTALE DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE KELOĞLAN MASALLARININ TV VE YOUTUBE PLATFORMLARINA YANSIMASI

Keloğlan Masallarının Medyada Dönüşümü: Radyo, Televizyon ve Dijital Kültürde Yeniden İnşa Süreci.....	190
Türk Televizyonunda Masalların Ekrana Uyarlanması ve Çizgi Filmlerin Kültürel Belleğe Katkısı.....	193
Dijital Platformlarda Keloğlan: YouTube ve Yeni Medya Uyarlamaları.....	195
Keloğlan Masalları 1. Bölüm – Keloğlan'ın İlk Macerası.....	195
Keloğlan- Uzun Yaver'e Karşı – Köyü Korumak İçin Zekâ Savaşı.....	195
Keloğlan Masalları 39. Bölüm – Devlerin Saldırısı.....	196
Keloğlan- Yemek Yarışması – Lezzetli Bir Mücadele.....	196
Keloğlan- Korkuluk – Sıradan Bir Korkuluk mu?.....	197

8. BÖLÜM

DİJİTALLEŞME VE ÇOCUK EDEBİYATININ DÖNÜŞÜMÜ: NASREDDİN HOCA ÖRNEĞİ

Nasreddin Hoca ve Dijital Sanat Dünyası.....	202
Dijital Çağda Sanat ve Elektronik Edebiyat.....	204
Dijital Çağda Çocuk Edebiyatının Evrimi ve Yeni Medya ile Etkileşimi.....	205
Medyalararası Edebiyatın Kavramsal Çerçevesi ve Gelişimi.....	207
Medya Dönüşümü ve TransmedyaHikâye Anlatımı.....	208
Elektronik Çocuk Edebiyatında Transmedya Hikâye Anlatımı.....	209
Nasreddin Hoca ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri.....	210
Nasreddin Hoca'nın Macera Parkı ve Öteye Giden Yol Bölümlerinin Analizi.....	217
Nasreddin Hoca Macera Parkı Bölüm Analizi.....	217
Nasreddin Hoca Öteye Giden Yol Bölüm Analizi.....	218

9. BÖLÜM

KARAGÖZ VE HACİVAT'IN GELENEKSEL TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ VE DİJİTALLEŞME SÜRECİ

Karagöz'ün Kültürel Miras Açısından Biçimsel Önemi ve Günümüzdeki Sorunlar	222
Karagöz'ün Dijitalleşme Süreci: Geleneksel Halk Tiyatrosunun Dijital Oyunlarla Buluşması.....	227
Karagöz ve Hacivat 2. Bölüm: Akran Zorbalığı Üzerine Dijital Bir Uyarılama	231
Karagöz'ün Televizyon ve Sinema Uyarlamaları	234
Geleneksel ile Modern Arasındaki Çatışma: Karagöz'ün Medyada Evrimi	235
Karagöz'ün Dijital Oyunlarda Kullanımı: Kültürel Mirasın Geleceğe Taşınması.....	236
Video Oyunlarında Karagöz Temasının Kullanımı: Estetik, Hikâye ve Kültürel Bağlam	237

10. BÖLÜM

DİJİTAL HALK ANLATILARINDA YORUM, ETKİLEŞİM VE ÇOKLU SESLİLİK

Modern Âşıklar: Ozanlardan İlham Alan Rap ve Halk Müziği Sanatçıları	246
CARTEL'in Bağlama Ezgileriyle Harmanlanmış Müziği ve Türk Halk Müziğine Katkıları.....	247
CARTEL'in Ortaya Çıkışı	249
Modern Âşıkların Sosyal Medyada Yaygınlaşması	253
Anonim Dijital Şiirin Âşıklık Geleneği ile Bağlantısı	256
Neşet Ertaş: Bozlak Geleneğinin Modern Taşıyıcısı	259
Âşık Veysel: Halkın Gözünden Evrene Bakış	262
1970'ler-1980'ler Halk-Rock ve Anadolu Pop: Barış Manço'nun Masalsı Anlatıları ve Anadolu Rock'ın Kültürel Temsili	263
Moğollar: Anadolu Pop'un Öncü Grubu.....	268
Moğollar'ın Albümleri ve Kültürel Bellekteki Yeri.....	272
Gaye Su Akyol: Psikodelik Rock ve Küresel Folklor	275
Gaye Su Akyol'un Albümleri ve Kültürel Bellekteki Yeri	278
Jehan Barbur: Modern Bir Kadın Yorumcu Olarak Folklorik Lirikizm.....	279
Jehan Barbur'un Müziğinde Kadınlık Deneyimi.....	281
Jehan Barbur'un Albümleri ve Kültürel Bellekteki Yeri.....	282
Popüler Yeni Kuşak Halk Müziği Yorumcularından Cem Adrian: Modern Halk Müziğinde Özgün Ses Tasarımı.....	284
Cem Adrian'ın Müzikal Kimliği ve Estetik Yaklaşımı	284
Cem Adrian'ın Kültürel İşlevi ve Toplumsal Temsili	286
Albümlerin Kültürel Bellekteki Yeri.....	287

11. BÖLÜM	
PANDEMİ DÖNEMİNDE	
DİJİTAL ŞİİR VE SİS MAZMUNUNUN YENİDEN ÜRETİMİ	
2023 Türkiye Depremi ve Dijital Anonim Şiirlerde Ağıt İşlevi	290
Ağıt Geleneğinin Dijitalleşmesi.....	291
Dijital ve Anonim Şiirlerde Görsel-İşitsel Boyut ve Kültürel Bellek.....	292
Dijital Anonim Şiirlerin Akademik ve Pedagojik Önemi	293
Instagram ve TikTok'ta Anonim Şiir Sayfaları	294
Dijital Anonim Şiirlerde Estetik ve Kültürel Dönüşüm	295
Dijital Şiirlerin Alana Pedagojik ve Akademik Katkısı	296
 Sonuç	 297
 Kaynakça	 300
İnternet Kaynakları	311

GİRİŞ

Geleneksel kültürün aktarımı, bellekte muhafaza edilmesi ve toplumsal belleğin yeniden üretimi, insanlık tarihi boyunca farklı tekniklerle gerçekleşmiştir. Bu aktarım biçimleri, tarihsel süreçte yalnızca içerik taşıyıcılarının değişimiyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda bilginin üretim, dolaşım ve meşruiyet kazanma biçimlerini de köklü şekilde dönüştürmüştür. İlk aşamada sözlü kültürün hafıza ve ritüele dayalı aktarım teknikleri öne çıkarken, yazının icadıyla birlikte bilgi depolama ve yayma süreçleri farklı bir yapısallığa kavuşmuştur. Modern dönemde matbaanın yaygınlaşması, bilgiye erişim imkânlarını genişletmiş; kitle iletişim araçlarının yükselişiyle birlikte folklor, görsel-işitsel medyanın tekelinde yeniden biçimlenmiştir. Bugün ise dijitalleşme, bu tarihsel evrimi yeni bir boyuta taşıyarak folkloru küresel ağlar, algoritmik sistemler ve etkileşimli platformlar üzerinden yeniden üreten bir kültürel pratik hâline getirmektedir. Bu durum, kültürün yalnızca korunmasını değil; aynı zamanda yeniden tanımlanmasını, dönüştürülmesini ve farklı bağlamlarda yeniden üretilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda folklorun geçirdiği tarihsel ve kültürel dönüşüm süreci, tıpkı endüstri, eğitim ve medya alanlarında olduğu gibi “versiyonlama” mantığıyla kavramsallaştırılabilmektedir. Endüstri 4.0 nasıl üretim teknolojilerinin otomasyon, yapay zekâ ve büyük veriyle yeniden tanımlanmasını ifade ediyorsa; Folklor 4.0 da kültürel üretim, aktarım ve paylaşımın dijital çağın dinamikleri doğrultusunda yeniden kurgulanmasını betimlemektedir. Bu kavramsal çerçeve, folklorun yalnızca geçmişin bir mirası değil, güncelin ve geleceğin kültürel inşasında da etkin bir rol oynadığını göstermektedir. Folklor 4.0, bu nedenle yalnızca bir teorik model değil; aynı zamanda günümüz toplumlarının kültürel sürdürülebilirlik, dijital pedagojik dönüşüm ve kimlik inşası gibi alanlarda işlevsel olarak başvurabileceği bir kavramsal araçtır.

Folklorun evrimsel süreci, yalnızca biçimsel bir değişim değil; aynı zamanda içerik, işlev ve taşıyıcı ortamlar açısından da radikal bir yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Sözlü kültür döneminde bireyden bireye aktarılan anlatılar, yazılı kültürle birlikte sabitlenmiş ve birer metne dönüşmüştür. Ancak bu süreçte anlatının performatif boyutu zayıflamış, bağlamsal esneklik sınırlanmıştır. Ardından gelen görsel-işitsel medya dönemi (Folklor 3.0), folklorik öğeleri televizyon, radyo ve sinema gibi araçlar üzerinden yeniden üreterek kitle iletişim sistemine entegre et-

miştir. Bu aşamada anlatı, bireyden değil, kurumdan çıkarak tek yönlü bir yayılım göstermeye başlamıştır. Böylelikle folklor, bireysel performansa dayalı çeşitlilikten uzaklaşarak kitlesel estetik kalıpların sınırlarına hapsolmuştur.

Bugünün dijital ekosistemi ise folkloru bambaşka bir evreye taşımaktadır. Folklor 4.0, dijital çağın sunduğu çoklu mecra, katılımcı kültür ve algoritmik içerik üretimi gibi imkânlar sayesinde folklorun yeniden “canlı”, “etkileşimli” ve “dönüştürülebilir” bir karakter kazanmasını sağlamaktadır. Özellikle internet forumları, sosyal medya platformları, çevrimiçi oyunlar, yapay zekâ destekli anlatı üretim sistemleri ve dijital arşivler gibi yeni ortamlar, halk anlatılarını yeniden üretme, yorumlama ve paylaşma süreçlerinde aktif kullanıcı katılımını merkeze almaktadır. Böylelikle folklor artık sadece geçmişten bugüne aktarılan bir miras değil; aynı zamanda anlık olarak üretilen, dönüştürülen ve melezleşen bir kültürel pratik hâline gelmektedir. Bu melezleşme, farklı kültürlerden anlatıların aynı dijital mekânda buluşmasına, ortak estetik kodlarla yeniden biçimlenmesine ve küresel dolaşıma girmesine olanak tanımaktadır.

Folklor 4.0 yaklaşımı, yalnızca teknik bir dönüşümün değil; aynı zamanda kültürel üretimin demokratikleşmesi, kolektif hafızanın dijitalde yeniden inşası ve gelenekselin çağdaşla müzakere ettiği yeni bir anlatı evreninin adı olarak okunmalıdır. Jenkins’in katılımcı kültür kavramı, dijital ortamda kullanıcıların pasif tüketiciler değil, aktif üreticiler olarak konumlandığını ortaya koymakta; bu durum dijital folklorun topluluklar tarafından ortaklaşa yeniden üretimine imkân tanımaktadır (Jenkins, 2006: 3–5). Manovich’in yeni medya estetiği yaklaşımı ise dijital anlatıların kodlanabilirliğine ve çok katmanlı yapısına dikkat çekerek, folklorik içeriklerin farklı mecralarda yeniden kurgulanmasını teknik olarak mümkün kılmaktadır (Manovich, 2001: 27–30). Lévy’nin kolektif zekâ kavramsallaştırması da dijital kültürün ortak bilgi üretimi bağlamında halk anlatılarının yeniden yapılandırılabilirliğini göstermektedir (Lévy, 1997: 13–17). Bu üç yaklaşım, folklorun dijital bağlamda nasıl hem korunup hem de dönüştürülebileceğini kavramsallaştırmamıza imkân tanımaktadır.

Bu üç kuramsal çerçeve bir arada değerlendirildiğinde, folklorun dijital çağda yalnızca “korunan” değil, aynı zamanda yeniden tasarlanan, dönüştürülen ve küresel dolaşım ağlarında çoğullaştırılan bir kültürel alan hâline geldiği görülmektedir. Burada önemli olan husus, folklorun yalnızca dijital ortama aktarılması değil; aynı zamanda içeriksel, işlevsel ve pedagojik boyutlarının da yeniden tasarlanmasıdır. Böylece dijital folklor, hem bir miras koruma aracı hem de kültürel inovasyon alanı olarak işlev görmektedir. Bu nedenle Folklor 4.0, halk bilimi ile eğitim bilimleri arasındaki kesişim noktasında konumlanmakta ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğine yönelik bütüncül bir bakış açısı geliştirmektedir.